

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
Iesv, Cvrsvs Theologicvs**

iln decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Secvndam Secvndæ, & Tertiam Partem D. Thomæ

Esparza Arteida, Martin de
Lugduni, 1666

XXXV. Vtrum causa timoris ignaui sit terribile vix vitabile per operationem
victricem ipsius?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94839](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94839)

timorem, qui videlicet est circa medium ordinatum ad finem, à quo desperatio recedit, ut patet ex dictis circa spem, & audaciam, deque huius ad illam subordinatione. Apparet igitur ex hac etiam comparatione necessitas distinguendi timorem diffidentiae à timore ignaviae.

Art. 6. Postremum specificae inter vtrumque eum timorem diversitatis indicium sumitur ex communi quadam diversitate loquendi circa denominationes ab utroque provenientes, seu conceptas relatè ad vtrumque. Dicuntur nimirum quidam natura audaces, quidam natura timidi, timore contrario audaciae magis, quàm dicantur natura speratui, & natura timidi, timore contrario spei. Quae diversitas locutionis inualuit usque adeò apud omnes, ut, cum quis dicitur timidus absolute, & simpliciter, accipitur ab omnibus de timore ignaviae exclusivo audaciae, & non etiam de timore diffidentiae exclusivo spei, ad eum modum, quo circa fortitudinem dicit D. Thom. 2. 2. qu. 123. art. 4. ad 1. *Non tamen ex toleratione quorumlibet aduersorum reputatur homo simpliciter fortis, sed solum ex hoc, quod bene tolerat etiam maxima mala; ex aliis autem dicitur fortis secundum quid.* Ratio eius differentiae est, quia audax principaliter nititur ad audendum magnitudine propriae virtutis, & sufficientiae ad superandum terribilia per operationem propriam, victricem illorum. At spes nititur principaliter virtute aliarum causarum propitia, respectu sperantis in ordine ad bonum desideratum, uti expositum est supra, circa vtrumque affectum. Magnitudo autem propriae virtutis, & sufficientiae inest unicuique ex sua indiuiduatione, & dispositione temperamenti, qua permanentè afficitur, quaque propterea dicitur natura cuiusque indiuidui. Quòd verò causa, unicuique extrinseca, sint ei propitia, & sufficientes ad subueniendum ipsi, est per accidens, respectu indiuiduationis intrinsecae, seu naturae indiuidualis, ut per se patet. Quae de causa fieri potest, ut qui est natura audacissimus, ideòque difficilis, qui succumbat timori ignaviae, propter cognitionem optimae dispositionis intrinsecae ad pugnandum, & vincendum; circumueniatur nihilominus facile multiplici timore diffidentiae, eique subiaceat frequenter, propter experientiam, & cognitionem identidem recurrentem causarum extrinsecarum minime sibi propitarum, aut non sufficientium ad subueniendum sibi. Hinc insuper procedit, quòd probro maximo habetur, si quis dicatur ignave timidus, minimeque ausuos, magis quàm si dicatur diffidenter timidus, minimeque speratuius. Quia, scilicet, primum est ex imperfectione potissimum intrinseca, secundum ex infelicitate, vel vnicè, vel principaliter. Ex his itaque omnibus manifestum est, istos duos timores, alterum directè oppositum spei, alterum audaciae, esse specie inter se diversos non minus aut aliter, quàm spem, & audaciam.

Ad 1. Philosophus instituit principaliter sermonem de solo timore, relatè ad quem dicitur quis simpliciter, & ex sua natura timidus, atque obiter solum, & promiscuè exposuit timorem diffidentiae, qui ad eiusmodi denominationem minus pertinet, aut omnino non pertinet, iuxta annotationem, ac discretionem nupèr praemissam. Frequens nimirum Philosopho est, ut nomina abstractorum usurpet pro concretis, solumque consideret earum significata in concreto, eoque simpliciter, & absolute tali, vel tali. Caterum agnoui re ipsa distinctionem specificam mutuam inter vtrumque timorem, quandoquidem fortitudinem alterius tantum moderationi deuinxit, uti relatum est superius art. 2. iam D. Thomas sequitur ubique circa res philosophi.

R. P. de Esparza Curs. Theol. Tom. II.

phicas phrasim, & sensum Philosophi, ideòque locutus est, sicut ille, de utroque timore promiscuè, intenta tamen principaliter expositione timoris ignaviae. Quòd autem agnouerit distinctionem intentam alterius ab altero timore, apparet inter alia clarè ex illis ipsis verbis relatis in obiectione. Nec enim fieri potest, ut timor qui contrariatur audaciae secundum oppositionem accessus, & recessus, sit idem cum timore, qui dicitur contrarius spei per oppositionem boni, & mali; quandoquidem obiectorum diversitas agnita ibi, & expressa manifestè inducit necessariò tantundem diversitatis inter affectus.

Ad 2. Imprimis non omne malum difficultè, aut vix euitabile, est eo ipso terribile, sed solum, quòd praeterea est corruptiuum, aut valde doloriferum, ut positum est superius ex Philosopho. Deindè utrumque id habeat, terribile vix euitabile potest considerari ut tale, vel relatè ad actionem victricem illius propriam ipsius timentis, atque hoc pacto specificat timorem longè diversum ab eo, quem specificat, proptèr consideratur relatè ad alias causas extrinsecas, earumque sufficientiam, & virtutem. Verba Philosophi, quae producantur in confirmatione, confirmant, quòd nupèr praemissum est, ipsum egisse principaliter de solo timore probro, ratione cuius, seu obnoxietatis ad eundem, dicitur quis absolute timidus. De reliquo enim indubitatum est, omne malum imminens, & vitabile, sed admodum difficultè, ac nominatim iniustitiam, & morosam tarditatem, cum imminent quasi inuitabiles, timeri timore aliquo propriè tali, & opposito aliquatenus spei boni desiderati.

Art. 3. Vnum vni est contrarium simpliciter secundum eandem rationem. Sed secundum quid plura possunt esse contraria eidem. Exemplum est in vita, cui simpliciter opponitur sola mors. At secundum quid opponuntur eidem aresatio, aut putrefactio cuiusvis membri, surditas, caecitas, vulnus, agritudo. Hoc igitur pacto spei est contraria simpliciter sola desperatio, & audacia solus timor ignaviae. At spei opponitur praeterea secundum quid multiplex timor diffidentiae, proptèr dependentiam ipsius spei à pluribus causis, & causarum circumstantiis, ex quarum singulariter, & seorsim sumptarum defectu exurgit timor aliquis diffidentiae, per quem debilitatur spes directè, & indirectè audacia, quin propterea necesse sit spem totaliter, & quoad substantiam impediri. Data porro est superius art. 4. ratio discriminis, ob quam dari non potest, respectu audaciae, affectus similiter contrarius directè, tantum secundum quid.

QVÆSTIQ XXXV.

Vtrum causa timoris ignavi sit terribile vix vitabile per operationem victricem ipsius?

Videtur non esse. Quia vnumquodque malum eò est terribilius, quòd est minus vitabile, & tunc maxime omnium, cum vitari nullo pacto potest. Ergo si terribile esset causa timoris, terribile prorsus inuitabile esset causa timoris summi. Non autem est causa timoris summi, imò quatenus tale, nullius est causa timoris, sed solius tristitiae, ut dictum est supra ex Philosopho, & confirmatum exemplo eorum, quibiam decapitantur. Ergo terribile non est causa timoris.

2. Magis timentur, qui sunt astuti, & tardi ad iram, quàm qui sunt iracundi, seu ira praecipitis, ut dicitur Philosoph.

Philos. lib. 2. Rhet. cap. 5. ad medium. Eademque est ratio, ex eodem ibidem de iis, qui laedere, & qui passi sunt. Timentur enim magis, qui laedere, quam qui passi sunt, ceteris paribus, ut & Cornelius Tacitus alicubi observauit. Sunt autem terribiliores, quorum est ira præceps, & qui passi sunt, quam qui sunt mites, & astuti, quique laedere. Quia iracundia incitat vehementer, additque vires ad nocendum, & qui passus est, acceptæ iniuriæ stimulis accenditur similiter ad vindictam. Ergo terribilitas non est mensura, & causa timoris.

3. Magis itidem timentur terribilia, quæ occurrunt repente, quam quæ præuisa fuere, dicente August. lib. 2. confess. cap. 6. *Timor insolita, & repentina exhorrescit, rebus, quæ amantur aduersantia, dum præcauet securitati.* Similiter timentur magis mala, quorum, si euenerint, nullum est remedium ideoque sunt diuturna. Non autem est maius malum, magisque terribile, quod repente occurrit, quodque est inauferibile, postquam euenerit, quam quod præuisum est, aut auferibile est. Quia idem prorsus malum, & repente, & cum præuisione accidere potest. Similiter idem malum potest esse, tum diuturnum, tum breue, propter defectum, aut copiam remediorum; & neutrum facit, ut malum ipsum sit diuersum, & consequenter neque ut sit maius, vel minus. Confirmatur ex Philosopho dicente lib. 1. Ethic. cap. 6. ad med. *Non est magis bonum, quod est diuturnius eo, quod est unius diei; neque quod est perpetuum eo, quod non est perpetuum.* Ergo neque malum est maius, aut magis terribile propter diuturnitatem, aut perpetuitatem, defectumque remedij. Ergo magnitudo mali terribilis non est causa saltem adæquata magnitudinis in timore, ac proinde neque malum ipsum terribile est causa saltem adæquata timoris.

4. Mors est malum inter omnia corporalia terribilissimum ex Philos. lib. 3. Ethic. cap. 6. eaque imminet omnibus, & semper. Et tamen non omnes, & semper aut etiam plerumque illam timent, ut tradit D. Thomas ex eodem Philosopho quæst. 42. artic. 2. Similiter peccatum est terribilissimum omnium absolute, quia priuat beatitudine æterna, addicitque æternis suppliciis. Imminet verò omnibus, dum sunt in vita mortali: & tamen secundum se præcisè consideratum non est obiectum, & causa timoris, ut docet D. Thomas ibidem artic. 3. Ergo non omne terribile imminens, & difficulter vitabile, est causa timoris.

5. E conuerso timor ipse non est malum terribile, quandoquidem est voluntarius, & per se ipsum placet timenti. Hoc enim est commune omni affectui, ut per se ipsum sit volutus aliquo tandem modo ab eo, cui inest. Et tamen timor ipse timeri potest, timorque futurus potest esse obiectum, & causa timoris præsentis, ut tradit ibidem D. Thomas artic. 4.

Art. 1. Respondetur. Vix quidquam necesse est superaddere re ipsa iis, quæ dicta sunt in quæstione proximè præcedenti, circa naturam, & obiectum timoris diffidentiae, & timoris ignaui, necnon iis, quæ præmissa ante fuere circa obiectum, & causam tum spei, tum audaciæ, quandoquidem contrariis contraria omnia proportionaliter conueniunt. Nihilominus maioris claritatis gratia præmittitur primò timorem esse fugam quandam virtutis appetitiuæ. Fuga autem est mali, sicut prosequutio boni. Deinde malum dupliciter considerari potest, nempe & secundum se præcisè, seu ut est purum malum, & prout est coniunctum cum aliqua ratione bonitatis, atque apprehenditur ut contingens adhuc, & vitabile. Quod si malum consideretur secundum se præcisè, terminat fugam pro-

priam appetitus concupiscibilis, nempe vel odium, vel abominationem, vel tristitiam. Si autem consideretur prout coniunctum cum bono contingentiæ, & vitabilitatis, inducit fugam propriam appetitus irascibilis, siquidem vitatio sit difficilis, & ardua. Si enim vitatio sit omnino facilis, non variat rationem mali secundum se, atque aded pro eo repellendo perinde sufficit sola simplex abominatio. Malum denique difficulter vitabile, si bonum vitabilitatis præponderet malo difficultatis, & arduitatis, pertinet ad spem, vel audaciam, ut dictum est supra. Si autem è conuerso præponderet malum difficultatis bono vitabilitatis, seu possibilitatis vitandi, pertinet consequenter vel ad timorem diffidentiae directe oppositum spei, vel ad timorem ignaum directe oppositum audaciæ. Præponderat autem ratio illa mali, quando malum ipsum principale, quod imminet, apparet admodum difficulter vitabile, seu vix vitabile; itavt appareat probabilius, non esse vitandum, quam esse vitandum, tamen si fiat, quidquid fieri potest in ordine ad vitatorem.

Art. 2. Quod si malum difficulter eo modo vitabile apprehendatur, quatenus sic vitabile per causas extrinsecas, vel etiam per propriam operationem minimè periculosa, nec terribilem secundum se, pertinebit utique ad timorem diffidentiae, sicut pertinet ad spem vitatio mali, cuius vitabilitas præponderat difficultati vitandi, iuxta dicta superius. Si verò malum apprehendatur quatenus eodem difficultatis præponderantis modo vitabile per operationem propriam ipsius, cui malum imminet, eamque periculosa, seu pugnantem periculosè cum causa instinctiva mali, eiusdemque victricem, pertinebit utique ad timorem ignauiæ, eundemque inducet, tanquam specialis, & propria causa ipsius. Eadem profectò ratione, qua dictum est superius, pertinere ad audaciam, eiusque causam existere terribile vitabile per operationem victricem ipsius, quando bonum vitabilitatis repræsentatur ut præponderans malo arduitatis, & difficultatis vitandi. Malum nimirum iunctum bono determinat ad prosequutionem, vel fugam propriam appetitus irascibilis, iuxta præponderantiam mali supra bonum, vel boni supra malum, idque totidem modis, perque tot species affectuum in utramque partem, quod sunt modi, & species arduitatis, & difficultatis; sicut bonum, & malum simplex determinant ad prosequutionem, & fugam propriam partis concupiscibilis. Patet itaque obiectum proprium, & causam obiectiuam timoris ignaui esse malum terribile vix vitabile, seu in quo apparentia vitabilitatis est minor, quam ineuitabilitatis, idque per operationem pugnam, & victricem causæ intentantis malum terribile, edendam ab ipso, cui imminet idem malum.

Art. 3. Supponitur porro, quod circa alios quoque affectus animaduersum semper est, vim causatiuam mali, respectu timoris, considerari secundum apparentiam eius in præuia apprehensione sensus, & non ut est in se, seu in sua causa à parte rei. Quia affectus specificantur ex bono, & malo apprehenso, non ab eo, quod re ipsa datur, nisi tale etiam appareat, quale est in se. Quæ de causa definit optime Philosophus lib. 2. Rhet. cap. 5. initio, *timorem esse ex imaginatione futuri mali corruptentis, ac dolorem inferentis, perturbationem quandam, aut tristitiam.* Eademque de causa Seneca Epist. 13. *Plura, inquit, sunt, quæ nos terrent, quam quæ premunt. Et sæpius opinione, quam re laboramus; nempe re, quæ datur solum in apprehensione, quam re, quæ datur etiam in se ipsa, vel in causa sua reali. Quod etiam vel maxime pertinet, quod dicitur Ps. 13. 15.*

Illic

Illic trepidauerunt timore ubi non erat timor. Omnia igitur, quæ augment apparentiam, & apprehensionem excessus mali, quod est in periculo, & difficultate pugnandi, ac vincendi, supra bonum vitalitatis, & consequibilitatis victoriæ, valent in eodem prorsus gradu ad augmentum timoris. Idemque dicitur, quoad diminutionem, de causa apprehensionis oppositæ, vti clariùs apparebit in solutionibus argumentorum.

Ad 1. Terribile, quatenus apprehenditur vt omnino inuitabile, non est malum mixtum bono, sed est purum malum, ideòque non est causa timoris, cuius obiectum est malum adhuc contingens absolute, sed est causa tristitiæ, cuius obiectum est malum præsens, vel in se, vel quod perinde est, in sua causa penitus inimpedibili. Propterea, causa timoris dicitur terribile, non vtunque consideratum, sed quatenus est vitabile adhuc, licet vix vitabile sit.

Art. 1. Ad 2. Iracundi sunt manifesti ex sua natura, produntque vultu, & alijs indicijs malum, quod ex ipsis imminet, & cui, & quando imminet, propterea quæ præuideri facile potest, & vi præuisionis aut vitari, aut minui, prouisis opportunè remedijs, vt aduertit Philosophus illo ipso in loco. At astuti, & lentioris iræ, sunt occulti ex sua natura, nec manifestant, cui, & quando nocuentum illaturi sint; propterea quæ præuideri minimè potest malum, quod ex eis imminet, ac proinde vitari, aut minui remedijs opportunis minus potest. Itaque iracundi sunt magis timendi, quàm astuti, ac lentis, respectu inconsiderati, & sistentis in prima rerum superficie: quia spontanea prima apparentia mali est maior ex illis, quàm ex istis. At absolute, & respectu iusti, ac profundi, & adæquati æstimatoris rerum sunt è conuerso terribiores lentis, & astuti, quàm qui sunt ira præcipiti feroces: quia malum ex illis imminens est magis irreparabile, ideòque maius absolute, quàm quod imminet ex istis. Eodem pertinet lentos, ac astutos esse iræ diuturnioris, quia sunt magis terrei; iram verò iracundorum natura citius euancescere, quia sunt magis ignei; atque ignis est mobilior, terra stabilior.

Art. 2. Quod attinet ad alteram comparisonem lædentium, & læsorum, hoc est manifestum, vtrumque reddi terribiliorem, quia læsit, & quia passus est, quàm foret antecederet, vt apparet ex ratione obiectionis. Quia nimirum, qui intulit iniuriam, inde specialiter stimuletur, vt pergat ulterius nocere, quousque opprimat, sin minus debilitet patientem, ne possit retribuere vindictam. Qui verò accepit iniuriam, inde specialiter incitatur ad vindictam, & ne detur ulterior regressus vindictæ, incitatur insuper ad opprimendum, sin minus ad debilitandum semper læsorem. Vter autem reddatur absolute terribilior ex eiusmodi suppositione, ambiguum est. Sensus vulgaris, & ordinarius hominum videtur esse, passum iniuriam esse terribiliorem, quàm lædentem, vti manifestat versiculus communi approbatione receptus: *Pulvere, qui ladit, scribit sed marmore læsus.* Sed Tacitus terribiliorem facit lædentem, eodemque propendere videtur Philosophus.

Art. 3. Videtur autem componi controuersiam posse distinctione iræ naturalis, seu purè sensitivæ, & innaturalis, seu rationalis, iuxta expositionem tradendam infra quæst. 42. Ira enim dependens ex apprehensione mali propria potentia sensitivæ secundum se præcisè, est maior in læso, quàm in lædente. Quia ille habet obiectum sensibile, quo irritatur ad vindictam, hic non habet; ideòque læsus, est eatenus terribilior, quàm lædens. Ceterum idem lædens est minus placabilis attento discursu intelle-

ctuali circa malum sibi imminens. Quia conscientia iniuriæ illatæ, & reatus inde contracti, premit ipsum assidue ex vna parte, & ex alia, cum maneat superior læso, ex quo læsit, naturaliter inclinatur ad operandum, ne decadat à superioritate, & excessu, quem iam possidet supra iniuriatum, cumque obtineri hoc non possit, nisi oppresso penitus, aut indefinenter depresso iniuriato, pergit porro ad nocendum quantum potest atque ad id vehementer incitatur ex vtraque ea apprehensione. At qui passus est iniuriam, nec conscientiam gerit grauam reatu ultionis, nec superioritatem possidet, respectu lædantis, quò potius est eatenus inferior, faciliusque dimittitur bonum nondum possessum, quàm quod præhabitu iam est, vt dictum est superius. Est igitur placabilior, qui passus est, si cætera sint paria, quod attinet ad iram rationalem.

Artic. 4. Verum quia plures sequuntur sensum, quàm intellectum, vti pluries notatum est cum D. Thoma, propterea apud vulgus communiter inualuit prior illa opinio, & verificatur in plerisque. Posterior verò præualuit apud paucos intimiores inspectores motuum intellectualium, & in paucis quibusdam verificatur, de quibus proinde dici potest: *Pulvere, qui læsus, scribit, sed marmore lædens.* Vel annectatur præinducto vulgari versiculo hic alius pro non vulgariter nequam: *Marmore, qui læsus lædens tamen ære profundus.* Proportionale quid contingit in benefico, & beneficiario magis ad sensum, magisue intellectualiter operantibus. Vtunque res habeat, semper timor est maior ex maiori apprehensione terribilis imminens, & magnitudinis eius, siue sensitiva ea sit, siue intellectualis. Atque ex his patet satis ad rationes obiectionis, earumque præponderantiam omnibus pensatis.

Ad 3. Terribilia repentina tunc maiorem incutunt timorem, quàm quæ præuisa antè fuere, quando præuisio coniuncta fuit cum practica remedium meditatione, & præparatione, necnon cum ponderatione circumstantiarum, ratione quarum vnumquodque terribile est minus nocuum. Quia vtrouis modo minuitur, aut malum ipsum, aut apprehensio mali, vt dictum est in simili circa tristitiam quæst. 25. ad 6. Ceterum si præuisio terribilium non sit eo modo prouida, ac prudens, confert potius ad augmentum timoris, quia inducit augmentum apprehensionis circa terribile diutius præmeditatum, ideòque manifestatum magis animo. Huc pertinet sapiens Seneca consilium in dicta epist. 13. *Illud tibi præcipio, ne sis miser ante tempus, cum illa, quæ velut imminens expauescit, fortasse nunquam ventura sint; certè nondum venerunt. Quædam enim nos magis torquent, quàm debeant; quædam antè torquent, quàm debeant; quædam autem torquent, cum omnino non debent.* Pertinet item ad priorem illam præuisionem prouidam, & prudentem malorum, quod idem auctor suggerit epist. 24. *Quod accidit pueris, hoc quoque nobis masculis pueris euenit. Illi, quos amant, quibus assueverunt, cum quibus ludunt, si personatos vident, expauescunt. Non autem hominibus tantum, sed & rebus demenda persona est, & reddenda sua facies. Quid mihi gladios, & ignes ostendis, &c.* nempe incussuros magnum timorem, nisi detrahatur persona, præmeditando bona, quæ inde redundare possunt. De altera parte obiectionis circa diuturnitatem mali per defectum remedium, nihil necesse est dicere, cum sit manifestum, malum quoduis diuturnitate, & defectu remedium reddi maius. Ea enim, vt dicit D. Thomas qu. 47. art. 6. *quæ sunt in tempore, secundum durationem temporis quodammodo mensurantur. Vnde si par-*

aliquid in tempore tanto, est malum, pati idem in duplo tempore apprehenditur, ut duplatum, Ratio autem obiectiōis procedit de magnitudine mali præcisè secundum suam substantiam, & non attendit circumstantia augente vel apprehensionem mali, vel permanentiam eius. Similiter Philosophus loquitur de magnitudine per se, & secundum speciem, quam non variat permanentia, aut breuitas accidentaliter eueniens.

Ad 4. Quæ valde longè sunt, non timentur, vt dicit Philosophus lib. 2. Rhet. cap. 5. post initium. Quia malum, quod longè abest, apprehenditur vt non futurum, proptereaque non angit, nec timetur. Ita autem apprehenditur plerumque mors naturalis, in qua propterea exemplificat Philosophus sententiam suam; eaque de causa plerumque non timetur, sed est obiectum solius abominationis, & puræ fugæ. Peccatum verò, idèò secundum se præcisè, non timetur, quia dependet directè ex propria voluntate, atque est vitabile absque operatione vlla periculosa, & quicumque vult vincere, vincit certissimè absque vlla iactura, & cum maximo lucro, omnibus consideratis. Quod, si peccatum vitari aliquandò non possit, nisi per operationem periculose victricem causæ extrinsecæ inducentis ad peccandum, timeri profectò eatenus potest peccatum, debetque timeri timore omnium maximo, atque ita docet eodem illo in loco D. Thomas. Sub vtraque porro consideratione peccatum, cum euenit, est causa tristitiæ. Quia tristitia est de omni malo præsentī; timor verò de solo malo futuro arduo, quatenus arduo, vti expositum est superius.

Ad 5. Quæ sunt mala absolutè, & bona solum ex suppositione, possunt timeri, & displicere, antequàm fiat talis suppositio, tametsi placeat, & delectent facta eadem suppositione. Eiusmodi autem est timor. Quia cum sit partialiter impeditiuus, ac priuatiuus spei, atque inductiuus desperationis timor diffidentia; timor verò ignauus sit exclusiuus audaciæ, & aggressionis generosæ, vt dictum est: & vterque sit insuper causa transmutationis corporalis valde incommoda; vterque est absolutè nociuus. At facta suppositione imminentiæ mali, vtiliter insurgit affectus timoris, qui propterea placet per se ipsum timenti, & per quem simul eidem displicet ipsum malum, eiusque imminentiæ, & stimulat ad querendum remedia, vel compensationem, & lenimentum. Benè igitur componitur, quod timor mali imminenti, dum præuidetur imminens, adsit præsens, placeatque ei, cui iam proximè imminet malum; & nihilominus idem timor, eiusdemque necessitas, cum nondum adest, & præuidetur imminens, timeatur, atque displiceat, & impediatur, quantum fieri potest per alium timorem interim præsentem. Quæ est distinctio D. Thomæ illo in loco, & responsio ad rationes, ob quas videtur Augustinus censuisse, non posse timeri timorem.

QVÆSTIO XXXVI.

Verum diuisio timoris communiter recepta in sex alias differentias sit bona?

Eiusmodi differentia sunt segnitie, erubescencia, verecundia, admiratio, stupor, & ignia, quas dicit species timoris Damascenus lib. 2. Fidei orth. cap. 15. & ex eo communiter alij cum D. Thoma quæst. 41. art. 4. Videtur autem diuisionem istam non esse bonam 1. Quia spei, & audaciæ, quibus opponitur timor, nullæ assignantur differentia. Ergo nec timo-

ris assignari debent vllæ differentia. Patet consequentia, quia differentia malorum in nullo genere possunt esse plures, quàm differentia bonorum, in quorum priuatione conceptus malorum consistit adæquate.

2. Obiectum timoris, & tristitiæ est prorsus idem quoad substantiam, cum sola diuersitate accidentalī penes præsentiam, & absentiam, dicente Philosopho lib. 2. Rhet. cap. 5. timorem esse de malo contristatiuo. Tristitiæ autem quatuor tantum assignantur differentia, vt dictum est supra quæst. 24. Ergo totidem solum differentia timoris esse possunt.

3. Quod est in potestate cuiusque, præcisè quatenus illi subest, non est obiectum timoris, vt dictum est supra. Obiectum autem segnitie, erubescencia, & verecundia, est propria cuiusque operatio, quatenus propria. Ergo his tribus affectibus non conuenit ratio timoris.

4. Timor ex suo conceptu vniuersali est de malo futuro, & adhuc potest absolutè esse, & non esse. Verecundia autem est de malo præterito, nempe de operatione mala iam executioni mandata. Ergo verecundia non est timor.

5. Admiratio, & stupor sunt ex se indifferentes ad bonum, & malum. Quia quodlibet magnum, & insolitum occurrens repente, siue bonum sit, siue malum, est causa tum admirationis, tum stuporis, iuxta differentiam magnitudinis rei insolita. Timor autem versatur vniuersaliter circa solum malum. Ergo neuter ex illis affectibus continetur sub conceptu vniuersali timoris. Nec enim species aliqua potest esse indifferens ad id, ad quod genus eius est vniuersaliter determinatum.

6. Non possunt coincidere in idem ea, quorū effectus, & causalitates sunt inuicem opposita. Effectus autem, quos causant admiratio, & timor sunt inuicem oppositi. Quia timor mouet ad fugiendum, vt dictum est, admiratio verò ad inquirendum, vt dicit Philosophus in principio metaphysicæ, quorum alterum fit, inhærendo, alterum recedendo. Ergo admiratio, & timor non possunt inuicem identificari, sicut species, & genus.

7. Transmutatio corporalis, quam causat verecundia, est contraria transmutationi, quæ consequitur ad timorem. Quia verecundia effundit sanguinem in faciem, timor verò contrahit eundem ad interiora. Ergo verecundia non est timor, sed est contraria natura vtriusque.

Art. 1. Respondetur. Quor, & quales sunt differentia mali difficulter vitabilis cum apparenti excessu difficultatis supra vires; tot, & tales sunt differentia timoris, vt potè habentis pro obiecto, & causa sua propria malum eiusmodi, vt dictum est. Malum autem eiusmodi potest considerari vel in operatione cuiusque propria, vel in rebus alijs, vti distribuit optimè D. Thomas in illo art. 4. In operatione ipsa duplex tale malum occurrere potest. Alterum est purè physicum ex apprehensione laboris grauantis naturam, & excedentis vires operantis, atque hinc suboritur segnitie, quæ refugit opus propter eiusmodi malam circumstantiam nimia defatigationis, & laboris. Alterū est intentionale, & proprium hominis, quā intellectualis est, & consistit in periculo, ac imminenti læsionis, famæ, & opinionis bonæ ex operatione turpi. Si tale periculum imminet ex operatione turpi iam facta, solumque præsentē in memoria sui timor inde subsequens de iactura famæ dicitur verecundia. Dicitur verò erubescencia timor similis ex operatione turpi nondum executioni mandata, adeoque futura secundum se, solumque præsentē in actuali designatione animi in ordine ad illam.

Art. 2.